

Cel mai vechiu cod silvic românesc: Orânduiala de pădure pentru Bucovina dată de împăratul Iosif al II-lea în 1786

Pentru acei care prețuiesc după cuviință însemnătatea legăturilor trecutului spre temeinica propășire a oricărei ramuri de gospodărie și cultură națională, nu va fi, cred, un lucru de prisos darea la iveală în „Revista Pădurilor” a celui întâiul cod silvic tipărit în limba românească.

E vorba de vechiul cod silvic bucovinean, dat în numele împăratului Iosif al II-lea – atât de binevoitor față de românii din Austria – sub numele de „orânduiala de pădure, rânduiala de codru sau pravila codrului”, tipărit pe două coloane în limba germană și română (cu chirilice).

CUVÂNTUL ÎMPĂRATULUI

Despre a sa Râmlenească asemenea în Ghermania, Ungaria și Bohemia Crăiască mărire, Arhiduxul Austriei i Pr. i pr. al nostru prea milostivu Domnu, se face cu aciasa de știre unuia fieștecăruia deosăbit tuturor stăpânilor de moșii în Bucovina, moșinașilor, târgurilor, săteanilor, de obște supușilor și tuturor acelora carii în Bucovina să folosesc din prenalta apărare și ocrotire – în ce chip, pentru ca atât pădurile vistieriei, cum și a fieștecăruia stăpân de moșie de-aice nainte să să ție la cea mai putincioasă bunăstare, a sa împărătească mărire premilostiv au binevoitu aciastă de

acum așezată orî (n) duială de pădure a face să se publicească și prin tipariu să să dea la știință.

Este de obște cunoscut cum că în lucrurile de cari viața omenească are trebuință, unul din cele mai de dorință și mai blagoslovite folosuri întru o țară este acela care firea au datu cu împărțășirea de păduri. Mai vârtos pădurile ce se află în Bucovina, unde târgurile și satele sânt mai peste tot de lemn făcute, și unde încă tot cu lemn se zidește – sânt pădurile un odor, pentru a cărora ocrotirea și ținerea în bună stare cu atâta mai vârtos trebuie să să poarte de grijă, cu cât la o lipsă de acestu lucru de trebuință, nu puțină nevoe ar căuta a să pricinui locului, atât pentru trebuința podanilor (Unterhannen – supușilor), cum și pentru sporiul alișverișului, care cu nașterile locului (producta) să face.

Cu cât aciasta ce s’au zis este mai adevărat, și cu cât lăcuitorul cel mai de pe urmă are parte la aciasta, și cu cât mai mult lemnu se chieluiește peste anu, socotind peste tot, cu atâta mai tare, au stăpânit pân’acum nerînduiala și neiconomia. Este un adevăr prin ispitire dovedit, cumcă mări de păduri cu totul s’au prăpădit din nerînduială și nebăgare de samă de a grijă pentru urmă, lăsând strănepoților numai bănaturile ceale mai amare. Nici odinioară să nu să lase

cineva întru acea încredințare că pădurile de aceea ar fi într'o măsurată sau de mijloc proporție, iar o parte pe multe locuri acum s'au fărșit și trag lipsă. Pădurile sânt de folos și de slujbă la trebuințele ceale de obște și ceale căsătorești, și peste aciasta în multe locuri a ținutului sânt spre alișverș pentru fabrice, din care mii de oameni trăiesc și găesc hrana lor. Și câte alte trebuințe nu s'or mai adauge cu vreme, pe care bunătatnica fire sângură fără ajutorul omenescu, și numai prin nesocotite și făr'de măsură hăznuială (folosire) a pădurilor n'a putea să le mulțumească și trebuie să slăbească și să nu poată din vreme în vreme da tânără odraslă și lemnul de trebuință, fiindcă de o mie de ori mai mult lemnul vechiu se tae decât poate să crească nou – și cîtră aceeaia mai mult de o sută de ani trebuia să treacă până pădurile ceale pustiite să vie iarăși la bună stare și să să ridice.

Deci după aceaste de mai sus s'au zisu, pentru ca să să întâmpine totu răul și lipsa de lemn; așijderea pentru ca să fie volnicită o cu nouă orânduială, iar nu o nemăsurată hăznuire de păduri, și pentru ca nice un moșinaș de păduri să nu fie oprit de a avea și a trage cuviinciosul folos din pădurea sa, ci numai și numai pentru ca să i se dea trebuincioasele chipuri și învățături spre binele său și a următorilor săi – drept aciasta deci a sa împărătească mărire s'au îndemnat a da la știința tuturor regulile de păduri și canoanele mai jos următoare, care fiește – căruia stăpân de moșie și de păduri, după starea și deosăbirea pădurilor ce vor fi avînd, vor sluji de învățatură, și care de fiește – carele negreșit trebuie să se urmeze și să se păzească cu de-amănuntul.

PONTU 1

În ce chip trebuie după rânduială să se ție pădurile în bună rânduială, să să hăznuiască și să să tae.

Nice odată nu trebuie pădurile a fi călcate, sau după plăcerea cuiva a să tăia, mai nainte și până ce starea lor nu va fi cumpănită prin ispitiți și cu știință pădurari, fiind că întru aciasta și numai stă ținerea și buna stare a pădurilor.

Nu-i destul că un moșinaș de pădure zice cum că el are trebuință într'un an de atâta lemn și apoi să-și poată tăia atâta, în vreme ce toată bucata lui de pădure abia este în stare pre jumătate de atâta să deae; ci moșinașul de păduri poate și e datoriu pe tot anul atâta lemn să taie dentr'însa pe câtu pădurea într'un an poate să deae; iar amintrele făcând apoi greșeaște împotriva rânduiei și aduce pe următorii săi moștenitorii săi la lipsă de lemn, de care un purtătoriu de grijă și bun iconom care totdeauna să să ferească.

Acolo unde se află păduri îndestulate, ceare de multeori trebuința a le măsura și a le lua în scris gheometriceste, și apoi a le împărți în tăeturi, care pe totu anul să să tae din păduri, fiindcă amintrilea este cu neputință la păduri mari și despotrivite a putea și starea lor cea adevărată și a putea rându o dreaptă împărțeală pentru ceaia ce trebuință ceare a tăia dintr'însele. Peste aciasta nu-i destul cu atâta că pădurile s'or împărți cu bună rânduială peste tot în tăieturi de unde pă tot anul poate să să tae lemnul, adică drept întru atâtea părți pe cât pădurea, peste tot socotind, poate să deae lemn într-un an. Ci încă trebuie a grijă ca pentru tâmplări de nenorociri, precum arsuri de foc și vărsături de apă, unde urmează a să face o mai mare chieltuială de lemn și unde trebuie a rădica de iznoavă și adeaseori sate

întregi, să treace de odată mai mult lemn, decât în mulți ani nu s'ar putea treace. Drept aciasta trebuie ca să se cruțe o parte din aceste păduri care la întâmplări ca aceste (fără a păși cu tăetura peste ceaia ce este rînduit a se taia pe an) poate ca să înceapă și de-acolo să se tae lemnul trebuincios. Aciastă parte de pădure să se chiiame resărvată sau parte de pădure cruțată și oprită pentru viitoare tâmplări de nevoe.

Îndată ce lucrul acesta, cu un chip sau altul să va lămuri, adică cum că stăpânul pădurilor peste partea poprită de păduri știe hotărât cât poate să tae peste anu, atunci toată ceaia stă întru o bine rînduită tăiere de leamne.

Mai întei de câtu toate trebuie în părțile acelea de păduri care sunt de tăiat, a să hotărî lemnul cel mai bun de chereste, de vase și de șindile, și apoi cel rămas de arsu să se facă în stângini.

Nice odinioară nu trebuie stăpânul pădurilor a se sluji, după cum în Bucovina să obicinuieste, de caru de lemn la socoteală, căci prin acest chip totdeauna va rămâne înșelat la socoteală și lângă aciasta să facă atâtea neajunsuri și furtușaguri, de care nice să facă pomenire aici și care pre multe să facu, cu obiciaiul acela. Copaci întregi fără măsură și fără număr a încărca pe cară, aciasta se împotrivese cu totul rînduialei și face a nu ști hăznuirea de lemn ce iase peste anu. Drept aciasta numai lemnul acela trebuie să se care cu acest chip de tăeturi, care nu se dă la despicaț și nu-i bun de a face stângini, și care numai ca niște de pe urmă rămășițe de curățit pot să se socotească.

Să înțaleage sângur de sine că fiește care pădurariu trebuie să știe vreamea anume, în care se tae lemnul; luna lui Dechemvrie, Ghenuarie și Fevruarie sunt anume vreamea în care lemnul de cherestea și de arsu poate să se tae – la ceale doao luni de întei poate

lemnul cel de cherestea să se tae, iar în căteș-treale luni cel de arsu.

Lângă aciasta trebuie osăbitu a ști cum că trebuie cu cât s'a putut mai în grabă să se rădice totu lemnul din locul tăieturilor și așa tăiatul să se lase în pace.

Datoria și știința a fiește – cărui pădurariu ceare ca pădurile stăpânului său să înceapă cu rînduiala lemnului de tăiat dentr'acea parte, unde se află lemnul bun de tăiat și unde strea locului acest fealiu este, încât mergând cu tăiatul înainte să nu se nimerească și să vie peste copăcei tineri, carii începu a să rădica sau carii sânt în floarea creșterii.

Tăetorilor de lemn cu tărie să se porunciască fiește-care lemnul jos de la rădăcină să-l oboară, iar nu cum e obiceiul acolo mai vârtos iarna cându-i omătul mare, de lasă trunchiul copaciului de un stânginu de naltu.

La tăiatul lemnului de stânginu în trebuincioasele bucăți, adică la tăietul acelor bucăți care pe urmă să despicaț în lemne mici de brațu, trebuie a să orândui hirăstrae anume făcute de tăiatul leamnelor, care în toate alte locuri sânt obicinuite și a să ținea. Acesta este chipul spre cruțarea lemnului și mai vârtos spre ușurarea curățirii locului, unde se tae leamnele. Este prin ispită dovedit că tăind lemnul cu toporul, la 100 de stângini 16 stângini și doae părți dintr'un stânginu să prăpădească în surceale, pentru mare tăetura ce se face cu toporu, deci stăpânul piiarde tot de una la o sută de stângini acei 16 stângini și 2 părți.

La ovorârea lemnului bun de chiristea, trebuiaște pe locu unde se tae a să și cureți trunchiul copacului de crengi, dar nici odinioară nu trebuie iar acolo pe loc a-l jupui și de coajă, ci totdeauna este mai bine să-l jupească pe locu unde este să se facă ceva dintr'însul, sau acolo unde s'a scoate lemnul, decât tocma acolo unde s'au tăiatu,

fiindcă amintrile cade și mai cu greu curățitul locului. Numai iarăș nu trebuie a zăbovi cu jupirea coajei lemnului, fiincă apoi să usucă lemnul mai cu greu și să strică și de cari, din pricină că acea materie apoasă ce se află între coajă și care mai mult pământ are decât cealelalte părți, nu să scură așa în grabă, și după urmare trage după sine putrăgiune și cari.

PONTU 2

Curățitul locului unde se oboară și să tae pădurea și chipul cu cari să poartă mai înainte de grijă pentru creșterea în urmă de nou a pădurii

Aice sânt trei lucruri, care trebuie a să păzi.

De au poruncit stăpânul moșiei să să tae păduri, unde să află împreună lemnul cu frunza lată și lemnul de munte (precum e bradul iproci), atunci trebuie mai întei a ști:

1. De poștește el a avea în pădurea sa numai lemnul în vremea viitoare, sau de vra și de găsește mai de folos a avea numai lemnul cu frunză lată, fiincă
2. Amintreleasă are treabă, când numai lemnul cu frunză lată sau când numai lemnul de munte să fi fost într'acel loc: acolo în Bucovina obicinuit să ia lemnul de munte la treabă de cherestea și numai puține locuri sânt care dau lemnul de stăjariu, de această trebuință – așiderea.
3. Este o deosăbire a face între pomenitul lemnul și curățitul și grijirea locului de tăetură spre crescături noao, când stăpânul numai lemnul cu frunza lată voește a tăia și numai de arsu sau de vânzare și când numai lemnul de această treabă află mai bine de a face în pădurile sale.

La tâmplarea dentei, adică când stăpânul moșiei vra să aibă și în urmă lemnul de cherestea, atunce trebuie locurile tăeturilor să să

curețe foarte bine de toate creangele, rămășițe, surcealele și lemnul ce zace josul, până și rădăcinile trebuie să se scoată unde să potu și să să lapede, și apoi pământul de s'a putea să să are, iar de nu să poate așa, atunci măcar cu toporul și cu grebla de fier să să zmulgă afară, ca apoi, după cum să va arăta la pontul al patrălea, să să poată sămăna locul. Acesta este chipul cel mai bun și mai fără greșu, măcarcă unii laudă a fi mai bine de a lăsa copaci de sămânță; dar aceasta, precum se va arăta mai jos poate cineva să o sfătuiască numai atunce, când cineva îi lipsitu de cheltuială sau voiește să cruțe cheltuiala, care el o poate dovedi și care să ceare la o sămănătură cu deadinsul și de mâni de oameni făcută – în scurtu numai de o mare nevoie.

Asemenea la a doaolea întâmplare este la grijitul pădurii a să face deosăbire dintr'aceia, adică când lemnul cu frunza lată și lemnul de munte s'au aflu de olaltă sau împreună și stăpânul locului să fie nevoit de a avea atâta lemnul pentru cherestea, cum și de amândoa feliurile. Atuncea pot poziumbii sau trunchiul de lemnul cu frunza lată – de nu sânt prea bătrâni – să să lase, pentru ca să scoată lemnul de arsu și printră dâșii să samene sămânța de lemnul de munte care acolo obicinuit slujăste de cherestea. Cu toate aceste totuși trebuie printre dâșii mai întei a rumpe sau a lucra pământul și a'l slăbi, pentru ca sămânța de lemnul de munte cu atât mai în grabă să poată prinde pământul, să să înrădăcineze și să încolțească.

Cel al treilea și mai pe urmă lucru este când stăpânul moșiei să aibă în pădure numai lemnul de arsu și de vase, și după urmare numai lemnul cu frunza lată, neavându alt alișveriș, atunci grijitul care trebuie în urmă creșterea de copaci este aceasta și numai (aceasta), ca după cum s'au zis, cu începutul primăverii, să fie strânsu și curățit-

tu de pe locul ce s'au tăiatu lemnul cel oborâtu, și ca stăpânul moșii să aibă în grijă în vremea tăieturii cu pociumbii sau trunchii de copaci cei rămași să nu fie prea bătrâni, pentru ca să poată de izvoană slobozi și odrăsli lemnu nou, fiindcă o hăznuire ca aci-asta de lemnu de arsu este foarte de folosu, atunce când mai vârtosu tăiare de pădure sau de lemnu să nu se fi făcutu în copaci tre-čuți de măsura de mijloc cu vârsta.

Obicinuitu copacii aceia, care cresc din pociumbi sau din trunchiu, nu sânt nice ca cum buni de lemnu de cherestea, căci cei mai mulți dentrenșii cătră 40 de ani să împlu de o putrăjune din pricină că pociumbul sau trunchiul rămasu este supusu putrăjunii de ploii și umetelii ce cade asupra-i, care pe urmă răzabatu până la rădăcină. Drept aciasta un lemnu ca acela numai pân atuncia poate rămânea în stare sănătoasă, până ce putrăjiunea nu ajunge la a ea parte a rădăcinii din care el trage și are acea apoasă materie carea hrănește. Drept aceiaia este mai de folosu ca acestu fealiu de lemnu să se tae la 25 ori 30 de ani, fiindcă așa dau întreit mai multu lemnu de arsu decât cându întru'o sută mai multu de ani odată să tae.

Iar de sântu pociumbii sau trunchii vechi și nu sântu buni a slobozi mlădițele, atuncia trebue tăetura, după cum s'au zisu mai susu deplinu a o curăța și apoi a sămăna sămânța lemnului cu frunză lată, rămâind la stăpânul moșiei sau la pădurariul lui alegerea de a hotărî care fealiu de lemnuri mai cu folos să să samene.

PONTU 3

Însemnarea soiurilor de lemn, care acolo în țară cresc și ce să face din-trănsul și care folos dau

Mai nainte de a păși cu lucrul la chipul

de a sămăna meidanurile care cu tăiatul pădurii s'au golitu și apoi s'au curățitu bine, și de a le aduce la starea de a da lemnu, este de trebuință și la acest scopos de folosu a arăta mai întei pe cât să poate mai în scurt acele soiuri de leamne, care acolo sântu obicinuite după fealiul lor, chipul și lucrul care facu dintrânsul și folosul ce dau – așijderea a însemna și floarea sămînții lor și a lor coacere, pentru ca fieștecare stăpân de moșie să aibă amână oareșcare idei și științe și să poată cerca și pe pădurarii lor.

Pădurele de acolo aseamenea ca și alte păduri a Evropii, sântu de doao fealiuri, adecă păduri cu frunză lată sau vii, care acestu de pe urmă nume îl au pentru aceasta, fiindcă în vremea ce se află în creștere, dau și slobodu de iznoavă dela rădăcina lor mlădițe; așijderea păduri de munte sau păduri cu frunza țepoșată, care nu din rădăcină, fără numai din sămânță potu să să facă, precum: bradul, molidvuli proci.

Pădurile cu frunză lată sânt alcătuite de lemnu vârtosu și lemnu moale; supt lemnu vârtosu să înțelege: stăjariul, frasinul, paltinul, jugastrul, ulmul, mesteacănul și arinul. Lemnu moale este teiul, plopul, plop negru, alunul, salcea. Aceasta sântu soiurile de frunte a pădurilor de acolo.

Lemnul sau păduri cu frunza lată

Cel mai bun soi din soiurile de lemnu vârtosu este stejariul și acela este de trei fealiuri : adecă stăjariul de câmpu sau văratic, stăjariul de iarnă și stăjariul pietrosu sau de munte. Fiește care dintrâșii are mai totu un fealiu de sămânță și deosăbire este foarte puțină.

Stăjariu de câmpu sau văratic, în preajma celorlalte soiuri de stăjariu, are oarece mai mare și lungăreață ghindă, cum și la frunză să cunoaște deosăbire. Soiul acesta de lemnu este pentru bunătate și darurile

alese ce are și pentru frumoasa și înalta izbucnire de creștere, cel mai trainic, atât la treaba oșteneștilor corăbii, cum și la toate alte zidiri în ape și pe uscatu.

Sămânța sau roada soiului acestui lemn se coace la sfârșitul lui Octombrie și nu trebuie îndată cea de întei roadă să adune, ci după ce de coaptă ce este cade, apoi trebuie să strângă – fiind obicinuitu cea dentei roadă este vermănoasă și după urmare nu este bună de sămânță.

Stăjarii de iarnă nu să facu așa înalți, de și cresc în locuri priitoare, buni de cherestea. Rода le este oareșce lungăreață, care iarăși cu sfârșitul lui Octombrie să coace.

Cei mai proști stăjari de munte sau pietroși au mai nice frunze și sântu foarte scunzi, pentru aciasta rar să umplă să fie buni de cherestea, însă dau bun lemn de vase. Rода lor asemenea la sfârșitul lui Octombrie este coaptă.

Soiurile acestea de lemn, afară de cel pietrosu stăjariu mare crește și în locu pietrosu, ceru pământu grasu, cleiosu pentru ca să crească buni nalți. Locurile năsăpoase și mlăștinoase nimic nu le priescu.

După toate aceaste, pădurile de stăjariu, mai alesu stăjari ernateci, aducu stăpânilor de moșii nu puțină folosu la îngrășatu râmatorilor. Numai trebuie a avea cea mai nainte purtare de grijă, ca acestu fealiu de hăznuire a codrului băgându acestu soi de dobitocu stricătoriu, să nu să facă păduri odrăslitoare mai multă stricăciune decât folosu. Luarea aminte și știința unui pădurariu ajunsu la minte va ști ce măsură trebuie să pue la aciasta, și ce trebuie să facă.

Al doilea soi de lemn, care pentru bunătatea lui și de nimic ce este mai că vine de potrivă stăjariului este frasinul. El crește la pământu de mijloc, așisdereaș la munte să face. El este bun nu la fealiu de fealiu de

zidiri pe uscatu și în apă, dar mai vârtosu de grinzii și grindeaiuri este foarte bunu. Crește în grabă și are un trunchiu sau trupu grosu, neatedu și dreptu. Frunza lui dă o sănătoasă hrană la vite. Sămânța lui asemenea la sfârșitul lui Octombrie să coace.

Fagul iubește la pământu ceva umejosu și cleios, de cherestea nu-i bunu, măcarcă întru aceale locuri unde el este mestecatu cu de alt soiul de lemn, mai vârtosu bradu și molidvu, acolo se face grosu și înaltu în lemn. Lemnul lui este îndesatu și fragetu și pentru aciasta nu poate îndelung ținea și a-și purta a sa greotate. Însă dă cel mai bun lemn de arsu și să poată prea bine lua la lucru rotăresc, la treaba cu lemn de moară, și la alte vase de lemn. Când lemnul acesta să fie totdeauna în apă, atunci este foarte trainicu și să face ca fierrul de tare; drept aciasta la lucruri și zidiri ce se facu ca să stea în ape, la șarampoi cei mai de josu și la tălpi de lăptoace bine să are. Rода lui sau sămânța, care se cheamă jiru, să stânge la sfârșitul lui Octombrie și dintr'însa facu acolo bunu oloiu.

Paltinul priaște și la ceale mai reale și năsipoase locuri, el este bunu numai de vase și facu dintr'ânsul tot fealiu de lucru stolarii, rotarii și morarii. Sămânța, care ca cum ar fi învălită în bobite spânzură în crenghi, să coace așisderea la sfârșitul lui Octomvrie.

Jugastru este pentru tăria lemnului său, vinele sau apele și albimea ce are, foarte de folos și de agonosită stolarilor și teslarilor. Sămânța îi este cu aripi și să strânge toamna.

Ulmul crește foarte înaltu în lemn, cu toate aceste nu este bun de cherestea de zidit, mai vârtosu când nu este prea bătrânu însă de lucru rotărescu și vase gospodărești este foarte trainicu. Sămânța are foarte mărunța și albă, care este coaptă toamna și trebuiaște cu multă luare aminte a o strânge

îndată să duce în vântu.

Mesteacănul n'are lemnu grosu, creăște mai tot locul, pe la pietroase și de mijloc ruptori, dă lemnu bunu de arsu și la lucru rotărescu, cum și la butnărescu. De cercuri este de trebuință. Sămânța lui spânzură în lungăreațe ciubuceale, este foarte mărunță și să coace în luna lui Octomvrie.

Arinul creăște înaltu, iar de cherestea îi bunu numai în apă înăuntru, fiincă în apă trăiaște veacuri și la urmă să face piatră. Lângă aciasta îi este lemnu bunu de arsu, pentrucă cărbunii nu să trecu în grabă. Soiul acestu de lemnu este știutu a fi de doao feluri, adică arinu albu și arinu negru. Aciastă deosăbire se trage de la pământu pe care creăște. Arinul ce se află pe locul bunu băhniciosu și grasu, face o coajă și frunza mai neagră, creăște și mai tare decât arinii carii să află în locu uscăciusu; pentru acias-ta cel de înteu fealiu se numește arinul negru și cealaltu arinu albu. Sămânța lui este ascunsă în mici ciubuceale în floarea mohorâta și toamna îndată cade.

Teiul are o frumoasă înălțime, când stă în locu bunu, și priitoriu soiului lui. Și când n'are nice o hăznuială, întinde ramurile sale departe de la trupina lemnului, cum și rădăcinile lui nesupusu de tare se lățescu. Sămânța lui este mică, plină și rătundă; în luna lui Avgust și la începutul lui Septemvrie este coaptă. În tăieturile curățite, când să voiască cineva a sămăna acolo mai bunu fealiu de leamne, nu este prea bine de arăbda teiul pentru multul locu ce cuprinde împrejurul cu întinderea rădăcinilor. Lemnu lui este foarte bunu pentru multe fealuri de vase și unelte trebuincioase la gospodărie cum și pentru săpătorii de icoane și la lemnu; iar coaja lui cea dinlăuntru e bună de funi sau de papure și rogojini.

Plopul negru creăște așșderea înaltu să facă și la locu bunu și la locu prostu și priiaște foarte bine cu tot fealiul de lemnu

amestecatu; cu toate aceste din toate leamnele cu frunza lată este cel mai prostu, fiindcă nice de focu nu-i bunu. Într'aceale părți de locu (se fac) dintr'însul covăți, scafe, talgere și cofe. Sămânța lui este mai de doao deagete de lungă și obicinuitu la sfârșitul lui Martie dă afară, care la călduri mari și țiiitoare de totu se usucă.

Plopul creăște foarte în grabă, să face înaltu și obicinuitu pe malul râurilor îi merge mai bine și le întăreaște, lângă că e bunu de arsu, este bunu și de treabă de făcut cofe și covăți. Sămânța lui este în mici flocoși muguri, carii când se usucă de soare, apoi cade sămânța. Acel copaciu dă odraslă ca și salcia sau răchita, când cu același chipu să să răsădească.

Alunul și salcia sau răchita sânt cu a lor fire și folosul care facu, fieștecărui gospodariu prea bine știute, încât nu este trebuință a mai face o deosebită vorbă de aciasta. Numai ca să să sădească și să să pue răchite sau sălci prin sate și pe lângă drumuri, mai vârtosu pe unde nu sânt pădurile de ajunsu, fiindcă acel lemnu dă cel mai bunu și cel mai în grabă ajutoriu la garduri cum și de arsu.

Lemnul sau păduri de munte cu frunza țepoasă

Larisul sau precum unii zicu sorbul este cel mai bunu soiul de lemnu de munte, iubeaște la locuri neatede, nu creăște pretutindene așa mare, să face foarte naltu, dă cel mai bunu lemnu de cherestea, trăiaște multu în apă și la uscatu și este foarte bunu de tot lucru de gospodării, de uștori și de lemnu de ferestrii și de pari de vie. Sămânța lui stă cât aluna de mare, învălită în cucureaze mici, este cu aripșoare și la sfârșitul lui Octomvrie să coace. Țăpoasele frunze a lui cu începutul ernii se învălescu în mici mucuri, să usucă și cadu. Acest copaciu dă ceale mai bune catarturi de corăbii care

prea bine să pletescu de neguțătorii, cei ce neguțatoresc pe mare. Pentru aciasta bine și folos ar fi acestu soi de lemn a-l sămăna în pădurile ce se află pe malurile de ape mari.

Molidvul rodeaște atît în locuri pietroase cum la neatede năsiptoase, numai cu această dăosăbire că la locuri pietroase, se face mai grosu și mai mare. La lemnul să asemănă cu larisul sau sorbul, numai cît are în sine mai multă rășină și materie unsuroasă, și este bun de cherestea la zidiri în apă și pe uscat, cum și de cărbuni și facere de rășină. Rода sau sămânța lui creaaște în cucureaze și este coaptă în luna lui Noiembrie, dar tocma la Martie sau April peste iarnă cade sămânța și să samănă în luna lui Maiu; țăpoasele frunze îi sântu lungi și verzi în floare a apei de mare și se face pîlcuri – pîlcuri. Lemnul sau trupul lui sloboade tare crengi, cînd să aibă împrejurul locu să să întindă.

Bradul să află mai mult în munții cei înalți, măcar că acolo cresc bine și pe la șesuri pe multe locuri. În lemnul de naltu și de tare între ace pe toate alte soiuri de lemn de munte. Rода lui este așiderea învălită în cucurează. Grăunțul și aripa grăunțului este mai mare decît la ceialalți copaci de munte și se coace toamna. Țăpoasele frunze sânt ca iarba de verzi, stau drept în sus și sânt mai mari decît a molidvului, facu vîrvu ca o coroană, încît de departe poate cineva să o deosăbească din alte leamne de munte. Asemenea este lemnul de cherestea, de șindile și de pari de vie.

Ceatinului (die Fichte) trebuiaște ceva locu bun, căci la locuri foarte umădoase și băhnoase pier și se usucă tocma cînd este în floarea creaașterii. Are bună înălțime de lemnul de cherestea. Sămînța este multu mai mică decît a bradului, se află în cucureaze lungăreațe și cade cu sfîrșitul lui Octomvrie și Noiembrie cînd sânt zile

calde. Țăpoasa frunză a lui este mai galbină și mai subțire decît a bradului și spînzură împreună cu crengile în josu.

Chiedrul sau livanul se află numai la munte Carpatului (a Tatrelor) creaaște pintre stînci și colțuri de piatră la butuchie grosu ca și molidvul, facu scînduri dintr'ânsul. Lemnu lui, pentru mirosul cel are, zicu să aibă acel dar a păzi straiete, mai vîrtosu blanele, de molii și viermării. Săpătorii de icoane și de lemn obicinuiescu, cînd să n'aibă lemn de teiu, de iau și lucrează dintrînsu. Rода sau sămânța lui este aseamene încuiată în cucureaze, să poate pune în bucate și să coace toamna ca și sămânța celuiilaltu lemn de munte. Pasările obicinu-itu o mănâncă. Țăpoasa frunză a lui este mai lungăreață decātu a molidvului și are mazăgă subțire curgătoare și rășinoasă.

Tisa, care la acea parte de loc să află foarte raru, să numără așiderea între lemnul de munte. Este peste măsură îndesată și se potriveaști la floare cu lemnul perjului.

PONTU 4

Strângerea sămânțelor de pădure, păstrarea și sămănatul

Sămânțele de stejariu, frasinu, fagu, paltinu, jugastru, ulmu, mesteacănu, arinu, sânt coapte după cum mai sus s'au arătat toamna mai de vreamă sau mai târziu, după cum este timpul. La acel punctu de vreamă trebuie fieștecare bunu pădurariu sau stăpânul care pofteaște a sămăna tăeturile ceale curățite, a strânga la vreamă sămânța. Dreptu aciastă treabă foarte să-i fie aminte : După ce sămințele s'au coptu bine, atuncia trebuie ghinda și jiru de fagu și alte sămințe care sânt grele și dreptu suptu copaci să să stângă; dar trebuie a lua bine sama, ca să nu să stringă împreună și rupte, sau mai vîrtosu viermănoase. Obicinuiescu unii, și pentru

mai mare îndem (î) nara, cum și ca să apuce la mai multă sămânță, înprejurul acelor copaci ce stau la marginea pădurii sau de sine în câmpu și carii dau sămânță multă, a trage după mărimea copaciului garduri înalte de câteva palme ca să poată cădea într'însele roada ce este coaptă. Dup'aceia trebuie să să usuce sămânțele afară la vântu sau la locu ca acela unde poate să ajungă vântu. Ghinda și jiru se poate prea bine cu acestu chipu să să puie într'o groapă uscată, mai vârtos la locu năsiposu, și așa să să păstreze peste toată iarna; adică după mulțimea săminței strânse trebuiaște a săpa o groapă în patru muchi și dedesuptul, când locul să nu fie din fire nisiposu, să să aștearnă de doua sau trei deagete un rându din năsipu și asupra-i să să toarne un rându de ghindă de patru deagate, și iarăși asupra ghindii un rându de năsipu și iar un rându de ghindă, și tot așa una cu alta amestecat până numita groapă cu acestu chipu să va umplea; numai rându cel deasupra de năsipu trebuie să fie de o palmă de grosu și pe deasupra acestui năsipu să se puie și să să acoperă cu pământ sau cu lutu bine bătutu făcându-i vârfu ca umezeala și frigul să nu poată străbate; și așa va fi ghinda și jiru care primăvara se va scoate afară din groapă așa de proaspătă și de sănătoasă ca când atunci întâi ar fi culeasă din copaci.

Alte sămințe, cum e frasinu, paltinu, jugastru, ulmu, mesteacănu, arinu, care n'au atâta de multă apoasă materie, nice nu sânt părțile cu atâta pământu amestecate după cum ceale de întei, potu să să păstreze peste iarnă în locu uscatu și care să nu ție răciala, în jitnițe sau podu, în poloboace sau în saci, prea bine. Culegerea acestor șasă feluri de sămințe să deosăbeaște din ceale de întei și într'aciasta că sămânța acestora mai adeseori însuși din lemnu caută să fie culeasă și ruptă, fiindcă o samă de aceaste sămânțuri să află în lădunce în chipu poamei de vie sau

ca ciubucialele formăluite, pentru aciasta sântu și mai mici și lesne să înprăștie și să iau de vântu cătră aceia ar fi prea anevoe și uneori cu neputință și în zadar de a le putea culege.

Dar la sămănătură este cea mai de treabă și cea mai de întei regulă aciasta, ca bine să să cumpănească și să să cerceteze pământul și firea lui, cărui soiu de lemnu poate să fie mai bunu și mai priitoriu. Adeaseori arată însuși firea lui, cărui soiu de lemnu poate să fie mai bunu și mai priitoriu. Adeaseori arată însuși firea aciasta, când cineva cercetează soiurile de lemnu care mai nainte au fost acolo. Însuși starea locului, unde să află pădurile, adică supt climă sântu puse pădurile, duce de mână și face pe pădurariul cu știință să poată socoti și judeca cu siguranță și fără greșală, cum trebuie să urmeze la sămănătură și la alegerea soliului sau de pădure cu folos și priință să să poată sădi, mai vârtos ca pădurarii trebuie să știe ceaia ce este de priință, de folosu și de stricăciune fieștecărui soiu de lemnu.

Dup'aciasta ce s'au arătat aici mai sus și pentru ca să nu ne abatem de la rânduiala, cu care am urmatu pân'ace, începem mai întei a arăta cum trebuie să se urmeze cu sămănătura și sădirea codrilor dă stejariu și fagu.

Deci locul tăeturii de păduri carele s'au curățitu, trebuie după cum s'au arătat mai sus la pontul al doilea, acolo unde să poată să să are, iar de nu, cu greabla de fieru sau cu vreun alt chipu trebuie bine să să slăbească; dup'aceia trebuie cu săpători a face gropșoare de o palmă domnească, una de alta departe; dup'aciasta urmează puitoriul de sămânță, care în fieștecare gropșoară aruncă câte o ghindă, apoi dau pământul cu piciorul la locu peste groapă ca de doao sau trei deagete de grosu, și așa samână totu locul, de unde s'au tăiatu pădurile. Unii obicinuesc a o sămăna ghinda la creășterea

luminii.

Prin cercare s'au aflatu cu dovadă cumcă arând sau săpându sau scurmând locul de sămânță de stăjariu, așa ca și sămânța lemnului de munte sau ca și alte pâni să potu sămăna și grebia cu bunu sfârșit. Dar acestu chipu de sămănare numai atuncia să poată face, când cineva să aibă sămânță de prisosu și să n'aibă din destul oameni de lucru și când să fie nevoie de a grăbi cu locuri mari de pădure. De este primăvară bună și are priitoare și umezoase vremi, atunci obicinu-it răsare sămânța în șapte sau optu săptămâni, și îndată este împregiurată și cu frunzișoare și întru o vară crește mai înaltu de câtu jumăate de palmă.

La sămănatul pădurilor de stejariu sau de fagu mai întei trebuie doao lucruri a păzi: întei ca sămănatu să să facă primăvara și al doilea ca să facă aciasta lemnu bunu și neatedu, numai cu mâni de oameni și să nu să slujească curățatul copacilor de sămânță.

Întei pentru sămănatu de primăvară, deși acești copaci după firea lor toamna au sămânța lor coaptă și atuncia o lapădă, din care aciasta cineva ar socoti cum că toamna trebuie să și samene, cu toate aceaste sămănatu de primăvară trebuie să să protimisască de cea de toamnă, din pricină pe o parte că șoarecii și alte gânganii obicinesc târziu toamna, negăsind la câmpu nice o hrană, să să tragă la păduri și acolo caută hrană. Dreptu aciasta nimerind la un locu ca acela semănatu, pricinuesc mare stricăciune și mănâncă sau strică crescăturile tinere, de nu de tot, dar o parte măcar dintr'însele. Deși aceaste jigăanii primăvara esu la câmpul poate să aibă acestu fealiu de jigăanii, totuș nu potu așa de multu să strice ca peste o iarnă întreagă, fiindcă sămănatu de primăvară îndată începe a încolți. Pe de altă parte iarăși este sămănatu de toamnă supusă înghiețăturilor celor tari de cătră primăvară, care câteodată strică cu totul

trunchișorul care încolțește și este foarte jingaș, și așa face pe nedeajde zădarnică cum și pe socoteala făcută cu împărțirea și creșterea de pădure.

Căci la al doilea nu fără cuvânt nici fără pricini întemeiate să sfătuieste de a nu sluji de copaci de sămânță, pe care să obicinuia mai nainte la 40 sau 50 de pași de locu a-lăsa în tăeturile a pădurii. Aciasta o face cineva numai la nevoia cea mai de pe urmă, de vreme ce: întâi aciasta este bună samă că nu în fieștecare anu să face deplinu sămânța de lemn, mai vârtosu de stăjariu și de fagu, încă de multeori nu rodește câte 4-5-7 (și) mai mulți ani; în vremea aciasta părăjește de iznoavă locul tăeturii de pădure crescând iara și altă buruiană care apoi face de nu poate prinde pământu nici odinioară sămânța ce cade și așa să dă de zmințeală nădejdea și sigura socoteală pentru împărțirea pădurii care să făcuse, și sminteala este cu atâta mai fără scăpare cu câtu după rânduială noaoa creștere de pădure trebuie îndată după tăetura pădurii la anul următoriu să dea colți și să crească; pe de altă parte foarte raru să tâmplă ca la marginea pădurilor, unde stau stăjarii și fagii, sau la câmpu limpede, unde soarele poate să aibă mai multă lucrare, să nu poată afla pe totu anul atâta de multă ghindă sau jiru cât să poată trebui de sămănatu care să face cu mâna de omu. A doaolea sminteală la stăjariu și fagu este că sămânța de copaciu cade dreptu suptu tulpină sau cel mult la câțva pași dela tulpină, și după urmare trebuie să rămăe locuri sau meidanuri deșarte întru aceale tăeturi.

Iar la alte soiuri de copaci a căroro sămânță nu e așa greoaie, ci mai mică și ușoară, având aripșoare, din pricina aciasta lesne să poate împrăștia și duce de vânturi, este primejdie cu atâta mai mare, cu câtu în vreme de vânturi mari și înprotivitoare sămânța aceia o ia vântul și o duce până

afară din tăetura pădurii, sau că rămâne numai unde și la locuri de munți adeseori primăvara, fiind căzut sămânța toamna sau vreame călduroasă și în vreame de iarnă să spală de pe costișuri de omătul ce să topeaște și depreună cu pământul să trage în văi. După toate acestea nu este cu puțință de a putea acei copaci de sămânță, mai vartos când să fi stătut câțiva ani la locurile tăeturii de pădure a-i ridica cu atâta socoteală și luare aminte, fără a face o mare vătămare și stricăciune tinerelor odrasle crescute, după cum unii din pădurari cu știința vor să să apuce că potu.

Cu un cuvântu sămănatul tăeturilor cu lăsatul copacilor de sămânță este un lucru foarte nesiguru, care să împotriveaște împărțelii făcute de pădure și bunei rândueli, și prin care să face numai o pădure mai mult cu lemnu strâmbu, foarte raru sănătosu și foarte raru înaltu la lemnu și dezpotrivitu.

În multe locuri acolo, din pricina dezpotrivirii pădurilor, care s'au stricatu cu obiciaiul cel de mulți ani ce au fostu acolo, de a lua și a tăia într'alesu numai cei mai buni copaci de cherestea, de a rupe crengile de focu și de a-i strica încă tineri fiind cu vitele - deci din pricina dezpotrivirii pădurilor și fiincă păduri ca aceste de pe locu nu potu creaște, drept aciasta anevoie este acestu fealiu de locuri cu păduri cu totul a le curăța, ca la vreme să să poată creaște în urma pădurii potrivită, tare și bună de cherestea. Ce potu folosi acolo copacii lăsați de sămânță, în vreame ce ei în vârful au crengile tăiate și sântu slabi, și după urmare nu sântu în stare de a avea sămânță, și de și au totuși e foarte puțină ?

Drept aciasta să arată fiește-cărui moșinașu de păduri cu denadinsul ca să samene lemnul după chipul ce s-au arătat mai sus.

Toate aceale soiuri de lemnu cu frunză lată, ce facu sămânța aripoasă, trebuie peste

tot să să samene și să sădească ca și lemnul de munte, ce are frunză țăpoasă, după cum să va arăta la pontu ce urmează.

Sămânță de lemnu de munte sau de lemnu cu frunză țăpoșată

Toată sămânța lemnului de munte sau cu frunză țăpoșată este coaptă obicinuitu cu jumătatea sau cu sfârșitul lui Octombrie; drept aceasta să culegu din copaci cucureazăle pe cât va fi de trebuință de sămânță la semănătură de peste anu și peste iarnă, să păzescu întru locu uscatu. Cel mai bunu lucru este ca aciasta sămânță, pentru materia ei cea unsuroasă și rășinoasă, are acel daru că nici cucureazele nici grăunțele de sămânță (nu) pațe așa ușoru stricăciune, măcar fie frigul cât de mare.

Cu cât intratul primăverii, adică când începu zile calde, cum și preste toată vara, trebuie a curăța sau a scoate sămânța din cucureaze. Pentru aciasta dar trebuie tot moșinașul de păduri cu un an mai nainte de a tăia pădurea de pe locul de unde s'au rânduit să să tae, să fie grijitul din destul cu sămânța.

Chipul cum să curăță sămânța este foarte ușoru, adică cucureazele strânse să se toarne pe țoluri, care să fie zeace și de mai mulți coți de mari, sau și pe scânduri, care încă trebuie să fie bine lămbuite una într'alta, și împrejură să aibă păreate de o scândură de latu în chipul unui sicriu. Deci când apoi cucureazele pătrunse de fierbințeala soarelui să desfacu, atunci trebuie să se amestece bine cu greble de lemnu și să se întoarcă, pentru ca să cadă și să să scuture sămânța de desupt. Și fiindcă cu acestu chipu, sămânța nu totdeauna cade, ci mai vartosu sămânță sau grăunțele ce sântu la ciocanul cucureazelor de unsurosă ce este rămănu lipite - pentru aciasta trebuie cucureazele să să poarte și să să amestece cu mâna în co-

văți cu care acest chipu și cel de pe urmă grăunte trebuie să cadă în covată.

Osăbitu de aciasta sântu un fealiu de măestrii de sămânță, care sântu făcute în chipul unui coperământu de casă cu perdeli de lemnu împrejur, care potu să să deschiză sau să să rădice în susu și iarăși să să sloboază în josu. Aciastă măestrie este de aciasta bună, fiincă în vremea de furtuni și ploi rapede, sămânța ce se află la curățitu cu atâta mai în grabă poate să să acopere, căci nimic nu este mai de stricăciune, de cât când sămânța umedă se pune în poloboace și așa să să ție, atunci înceape a se aprinde și a putrăzi și se strică de totu, și așa apoi nu este bună de nimic de sămânătură.

Obicinuitu dau:

32 coreațe de cucurează a lemnului la-risu sau sorbu - 1 corețu de sămânță curată

19 coreațe de cucureaze a molidvului – 1 coreațu curat

16 coreațe de cucureaze a ceatinlui – 1 coreațu curat

17 coreațe de cucureaze a bradului – 1 coreațu curat

Cu o coreațu de grăunțu de acestu fealiu de sămânță se poate sămăna locu de 1200-1400 sau cel mai multu 1600 stângini în lungu și în latu.

Sămânța cea curățită și dreasă sau cea desfăcută, în cucureaze să poate pune în poloboace sau într' alte vase de lemnu și a să păzi susu la uscăciune, cu acel chipu să steae doi și trei ani foarte bine.

Sămânătura se face primăvara în luna lui Aprilu sau Maiu după cum va fi vremea. Sămânța să să amestice cu a treia parte de pământu sau țărână cevași umejoasă, și așa ca grâul sau săcara să să arunce, fiincă cu cât a fi mai deasă sămânătura, cu atât mai frumosu lemnu de cherestea se va face. De au fostu pământu înței aratu, atunci trebuiește ceva grăpată sămânța, ca să fie în

ușoru acoperită cu pământul, căci așa va încolți mai în grabă și nu s'a putea spulbera de vântu așa lesne, care se tâmplă de multe ori când sămânța zace neacoperită la pământu.

Dup'aceia la șeasă săptămâni, când nu e mare uscăciune și fierbințeală, și când este vreme ceva ploioasă, dă sămânța colțu afară, carele are o coroană alcătuită de cinci sau șease gingașe țapoșate frunze. Este lucru vreadnic de însemnare când dă înței afară pelița sau coaja sămânți, ține deasupra încuiate aceale frunze țapoșate și acoperite până atunci până când țapoșatele frunze sânt deajunsu de tari și de crescute ca să să poată lăți și să poată suferi văzduhul – atunci cade coaja josu și lasă să crească slobodou trunchiașul, care poate că atunci este latu de un deagetu în lățime.

Deci când tăieturile trebuie să fie curățite și grijite cu chipul cel mai susu arătat, atunci trebuie prea bine să să păzească să nu intre vite și vânatu, și pentru aciasta când să fie trebuință să să închidă și cu garduri, ca tânăra din nou odrăslită pădure să fie până atunci bine apărată, până când vitele să nu o poată strica.

Mulți au acea greșită, socoteală când vădu că noao pădure creăște îndesatu și drept de o potrivă, cum că trebuie cu tăietură a o rări, pentru ca să să dea, cum să zice, lemnului ce rămâne locu să poate creăște mai bine și mai leasne; ci acia stă greșită socoteală este făr'de temelie și urmarea ei va aduce mai multă pagubă de cât dobândă, fiincă cercarea și ispitirea mai vârtosu la lemnu de munte dovedeaște împotrivă, căci îndată câtu tinera pădure este rară, atunci îndată la al doilea an sloboade noao crengi de isnoavă ci în chipu unei piramide mearge de josu până susu, de ce făcându-și vârful și necrescând drept naltu. Toate ceale mai bune a lui și mai putincioase măsge care-l hrănesc să duc și

răspândesc îndată, ca să zicu așa, din tinerețele lui într'aceaste crengi, care decede să fac mai groase și după urmare nu le mai poate lepăda. Însuși lemnului din aciastă pricină nu poate nice odinioară să aibă nălțimea sa cea obicinuită, și aciasta îl face, pentru multele crengi lățite ce are din toate părțile, de nu-i bunu de cherestea. Iar când la o noao tânără pădure să fie și să crească copăcei deși ca cânepa, atunci ei sau trunchiul lor nu potu arunca și slobozi de josu crengi, ci creaste vârful lor totu dreptu în sus și naltu, crescând și în butucu. Până acela al optulea sau al noalea anu acei butuci sau copăcei pieru de sine carii sântu mai slabi și nu potu să crească așa de în grabă după ceilalți. Ei își fac sânguri locu, și așa au un butuc neatedu, dreptu și înaltu, și aceale crengi den josu care sânt foarte slabe încetu-încetu se usucă, cadu de sineș josu și butucul copaciului sau trupul lui carele încă este în puteare, având ceale mai bune mâzge ce-l hrănescu, tămăduiaște îndată rana sau locul unde au fostu creangă, căci el fiind încă în creștere are puterea și mâzga sau materie destulă ca să poate creaste locul acela și să umple și coaja cu lemnu. Cu acestu chipu și numai, poate să aibă lemnu bunu de cherestea și naltu la butucu. Așîșderea este și la lemnul cu frunza lată, precum e stăjariul și frasinul. Deci asemenea trebuie să să urmeaze, când scoposul este de a face lemnu bunu de cherestea; și încă cu atâta mai vârtosu trebuie a urma acestu fealiu la lemnu cu frunza lată, cu câtu acestu soiu de pădure de tineră încă sloboade tare crengi, când să stea și să crească în voe și raru. Se poate cineva încredința de aciasta cu lesnire, când să ia sama la aceale păduri unde crescu stăjari și molidvi – stăjarii stau de josu până susu ca o luminare fără crengi și după urmare cel mai frumosu lemnu de cherestea.

Dreapt aciasta când o pădure din nou

creaste cu lemnu strâmbu și crengosu, atunci cu bună samă nu este altă pricină de câtu că s'au sămănat tare raru, ori că în urmă au rărit-o, pricini de care fieștecare moșinașu carele voiaște a rodi lemnul bunu, trebuie pre tare să să fărească.

(Continuare în numărul următor.)